



## משפט טיפולי והקשרו לגישור ויישוב סכסוכים ד"ר רני פרלמן

מרצה וראשת המרכז למשפט שיתופי וטיפולי בביה"ס למשפטים במסלול האקדמי המכללה למינהל. מרצה באוניברסיטת תל-אביב בתוכנית לניהול סכסוכים וגישור, ובפקולטה למשפטים. מחברת הספר "יישוב סכסוכים: משפט שיתופי וטיפולי" (בורסי, 2015)

התנועה מציעה עקרונות המאפשרים בחינה של כלל ענפי המשפט וכלים מעשיים להתנהלות בכלל ההליכים ליישוב סכסוכים. אחד מיישומיה הבולטים בא לידי ביטוי במסגרת בתי משפט מיוחדים, המכונים "בתי המשפט פותרי הבעיות" (Problem-solving courts). בישראל קיימים כיום שישה בתי משפט קהילתיים המהווים אחד הסוגים של בתי משפט אלו. במאמר נפרד נעסוק גם בהם. [על התנועה ועל בתי המשפט המיוחדים ניתן לקרוא בספרי "יישוב סכסוכים - משפט שיתופי וטיפולי" ובכמה מאמרים שפרסמתי המצויים ברשת].

תנועת תורת המשפט הטיפולי התפתחה בעשורים האחרונים וניתן כיום להצביע על "קוד טיפולי" הנלמד מעקרונות התנועה ומיישומה בפועל. הקוד הטיפולי מאפשר בחינה והצעות לשינויים במגוון נושאים הנוגעים ליישוב סכסוכים. עם עקרונות התנועה נמנים, למשל, תמיכה בגישה שיתופית לניהול ויישוב סכסוכים. גישה זו סוברת שכל סכסוך הוא רב ממדי. ברובד העליון מצויות עמדות הצדדים הבאות לידי ביטוי בטענות לזכויות וחובות משפטיים שהם תמיד נוגדים. אולם, בבסיס הסכסוך קיים רובד רחב של צרכים ואינטרסים העשויים להיות זהים או משלימים. לפיכך ניתן וראוי לתור אחר פתרון העונה על מירב הצרכים והאינטרסים של הצדדים. משמעות נוספת למורכבות הסכסוך היא שטיפול ראוי בו יכול למידה ויישום של תובנות שנצברו ממדעי ההתנהגות וכי ניהול הסכסוך ויישובו עשויים להפיק תועלת מצוות בעלי רקע מקצועי מגוון.

### משפט טיפולי וגישור בישראל – דוגמאות נבחרות והצעות ליישום

המפגש בין משפט טיפולי לעולם הגישור הוא בעל אופק רחב. התבוננות בכללים הקבועים בדיון הישראלי ביחס להליך הגישור בראי התנועה עשויה לבחון פער בין מצוי לרצוי ולהעלות הצעות לשיפור. למשל - האם די בתקנות הקיימות או יש מקום לחקיקת חוק מקיף, או להתקנת תקנות אתיקה מקצועית. התבוננות בפרוצדורות נהוגות תסייע לבחון הליכים משולבים כגון גיש-בור, או להעלות לדיון נושאים כגון יתרונות וחסרונות בשמיעת ילדים בהליכי גישור (בישראל שיתוף ילדים בסכסוכי משפחה מתבצע ביחידות הסיוע הצמודות לבתי המשפט לענייני משפחה ולבתי הדין הדתיים). מלבד זאת, יציקת תוכני המשפט הטיפולי לתפקיד המגשר/ת תוך רכישת כלים בתחום יעשירו את עולמו של המגשר/ת ויתרמו לניהול הליך איכותי ויעיל. למשל אימוץ דרכי פעולה, עליהן

במחצית השנייה של המאה העשרים התפתחו במשפט כמה תנועות רעיוניות אשר הציעו חשיבה חדשה על דרך ניהול סכסוכים ויישובם. תנועות אלו הציעו גם היבטים מעשיים. הן פיתחו הליכים חדשים, חלופיים להליך השפיטה הלעומתי המסורתי, והציעו כלים יישומיים להשגת תוצאות יעילות ואיכותיות לבירור סכסוכים ולפתרונם.

אחת מתנועות אילו היא תורת המשפט הטיפולי (The Therapeutic Jurisprudence, ובקיצור TJ). תנועה זו מציעה דרכי חשיבה וכלים להתבוננות במשפט ולעיסוק בו מנקודת הנחה הלוקחת בחשבון את השפעת המשפט על הפן הרגשי ועל הרווחה הפסיכולוגית של הפרט.

תורת המשפט הטיפולי רואה במשפט כוח חברתי אשר עשוי מצד אחד, ליצור תוצאות רגשיות והתנהגותיות חיוביות. משמע שצד לסכסוך, או מי שנדרש לפעול במסגרת פרוצדורה משפטית, חווה חוויה טובה, כזו שההליך והפתרון המבוקש מהווים עבורו התנסות בונה, משקמת ומאחה, תוצאה שהתורה מכנה בשם "תוצאה טיפולית" (ואין הכוונה לטיפול במובן הפסיכולוגי). למשל, מי שדרך ניהול הסכסוך חווה הכרה בצרכים ובאינטרסים שלו והתחשבות בהם, מי שנהגו בעניינו בכבוד ובאמפתיה, ובדרך הנתפסת בעיניו כהוגנת. לעומת זאת, מתריעה התנועה, המשפט עלול גם ליצור תוצאות שליליות, חוויות מדכאות ופוגעניות, המכונות תוצאות אנטי-טיפוליות. למשל, כאשר חוויית הצד לסכסוך היא שעניינו טופל בזלזול, התנשאות, אטימות או חוסר אכפתיות מצד מנהל ההליך, מבלי שניתנה לו כבעל הסכסוך האפשרות להביע את קולו, ללא התייחסות לרגשותיו ולצרכיו ועוד.

תנועת תורת המשפט הטיפולי מציעה להתבונן במשפט בזווית ראייה הקושרת בין הדין לבין היבטים רגשיים המניעים גם התנהגות, ולערך שינויים נדרשים כדי ליצור משפט הומני, מאחה ובעל תוצאות טיפוליות חיוביות. לצורך כך מציעה התנועה לבחון שלושה נושאים: האחד, הכללים המשפטיים, כגון הנורמות הקבועות בחקיקה; השני, הפרוצדורות הנהוגות בהחלת הכללים, למשל כיצד מתנהלים הליכים ליישוב סכסוכים; השלישי, תפקידיהם של סוכני המשפט הנוטלים חלק בניהול הפרוצדורות כגון שופטות או מגשרים.



נתונים העולים ממחקרים מראים כי תובענות אלו מתנהלות בגישה לעומתית, וכי דרך ניהול הסכסוך עשויה לגרום לתוצאות שליליות ופוגעניות לתובעים. הפניית סכסוכים בנושא, כגון של מי שהוכרו כנכי צה"ל אך חלוקים על היקף ההכרה והזכויות הנובעות ממנה, מניהול בהליך אדוורסרי לבירור בהליך של גישור, עשויה לתרום לרווחתם הפסיכולוגית של נכי צה"ל ונפגעי שירותי הביטחון הנוספים.

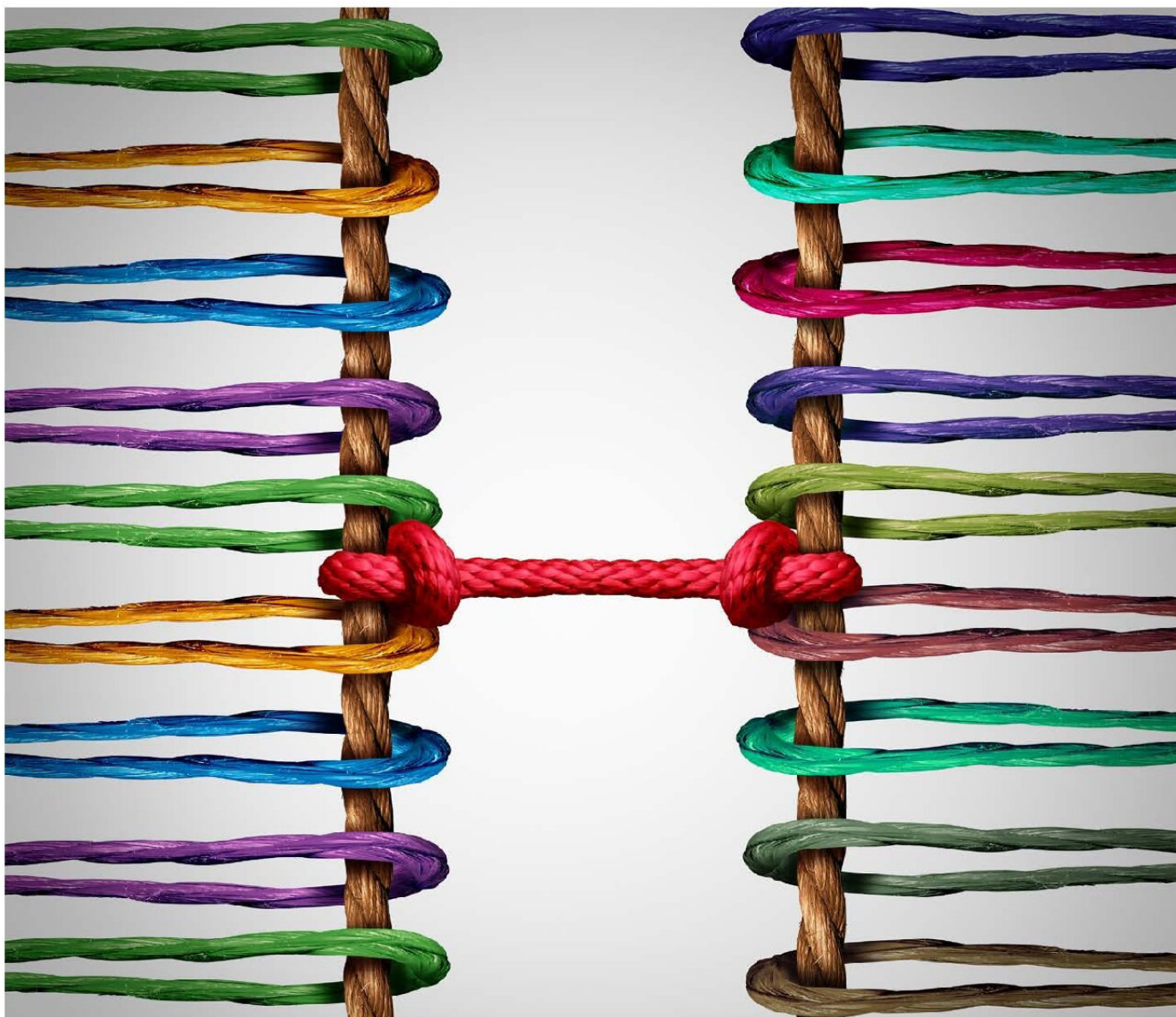
נושא זה, המשלב משפט טיפולי, גישור ותובענות הנוגעות לשירות צבאי, נדון בהרחבה בכנס שערך המרכז למשפט שיתופי וטיפולי בשנת 2018.

\*למידע על הכנס ונושאים נוספים ראו באתר המרכז למשפט שיתופי וטיפולי בקישור בהערות השוליים.

הצביעה התנועה, העשויות לסייע למגשר/ת להבניית תחושה של אמון הצדדים ב/ה ובהגינותו של התהליך.

דברים אלו הולמים גם לבחינת הליכים נוספים שבהם נוטלים חלק בוגרי הכשרה בגישור, ודוגמה מובהקת הוא הליך הגירושין בשיתוף פעולה. כאן תיבחן השאלה האם די בתקנה המשנית הקיימת כיום בתקנות לחוק הסדר התדיינות בסכסוכי משפחה כדי להסדיר את ההליך במשפט. לעניין דרך ניהול הסכסוך תתחזק ההכרה בחשיבות ניהול ההליך על ידי צוות מקצועי רב-תחומי, הכולל את עורכי/ות הדין של הצדדים והצוות הטיפולי והמקצועי המתמנה ע"י הצדדים, העובדים בשיתוף פעולה לגיבוש פתרון מוסכם לסכסוך, וכיו"ב.

במישור הכללי, המשפט הטיפולי עשוי לקדם שימוש בהליך הגישור בנושאים שעדיין לא נעשה בהם שימוש מקיף. לדוגמה - ניהול תובענות של נכי צה"ל.



למידע על המרכז למשפט שיתופי וטיפולי בקרן באתר המרכז <https://www.colman.ac.il/adrtj-center>

מידע על הכנס ניתן למצוא בכתובת <https://www.colman.ac.il/node/9896>

למידע נוסף על משפט טיפולי האזינו גם לפודקאסט של המרכז למשפט שיתופי וטיפולי - <https://anchor.fm/NATJC>